

Haqiqat nima? — Uchinchi son

Emmausga Yo'l

Jeff Pippenger

2023-09-07

Yuhanno Injilida, Oxirgi Kechki Ovqatdan keyin to Iso Gethsemaniya bog'iga borguniga qadar, o'n to'rtinchi bobdan o'n yettinchi bobning oxirigacha cho'zilgan uzun bir rivoyat mavjud. Men keyingi maqolada ana shu boblarni ko'rib chiqmoqchiman. Ushbu maqola o'sha boblar haqidagi tushunchani uning ustiga qurish uchun zamin vazifasini o'taydi. Masih tarixining islohot chizig'i nuqtayi nazaridan, o'sha boblarda Masih bilan Uning shogirdlari o'rtasidagi muloqot tantanali kirishdan keyin va xochdan oldin sodir bo'ladi. Iso Quddusga kirdi, so'ng shogirdlar bilan so'nggi taomini qildi, keyin ushbu rivoyat yuz beradi va shundan so'ng U Gethsemamaniyaga boradi; o'sha kunning o'zida yarim tunda U hibsga olinadi va xochga mixlanishga olib boradigan yetti bosqichli jarayon boshlanadi. U va shogirdlar bashoratli ma'noda Exeter lager yig'inidan keyin va Buyuk Umidsizlikdan oldin, yettinchi oy harakati bilan ifodalangan bir tarixda joylashgan edilar. Oxirgi Kechki Ovqatdan darhol keyin boshlanadigan rivoyatda Isoning aytgan birinchi so'zi shudir:

Yuragingiz bezovta bo'lmasin; siz Xudoga ishonasiz, Menga ham ishonib. Yuhanno 14:1.

Oldinda bor-yo'g'i bir necha soatdan keyin yuz beradigan buyuk hafsalasi pir bo'lish hodisasini bilgan Iso O'z shogirdlarini yaqinlashib kelayotgan inqiroz uchun mustahkamlashga intildi. Yetti momaqaldiroq sifatida ramziy ifodalangan voqealarni tashkil etuvchi to'rtta yo'l-belgi ichidagi yashirin bashorat chizig'i — Yuhanno Xushxabaridagi rivoyatning ushbu uch bosqichi sodir bo'ladigan tarixdir. Yetti momaqaldiroq ichidagi o'sha yashirin chiziq birinchi hafsalasi pir bo'lishdan to so'nggi hafsalasi pir bo'lishgacha bo'lgan tarixni ifodalaydi.

Iso ularga yuraklari “bezovta bo'lmasin” deb aytishidan sal avval Yahudo Ishqariyot kechki ovqatdan chiqib, uchinchi va so'nggi marta Sinedrion huzuriga ketgan edi. U uchinchi uchrashuvi uchun o'sha kechki ovqatdan chiqqanida, uning sinov muddati yopildi.

Yetti momaqaldiroq ramzi ichidagi yashirin chiziq kontekstida Masihning tantanali kirib kelishi ikki toifa sajda qiluvchilar namoyon bo'ladigan Yarim Tun Nidosini ifodalaydi. Ibroniylar tilida “haqiqat” so'zini hosil qilish uchun qo'llanadigan o'rta harfning yo'l belgisi ibroniy alifbosining o'n uchinchi harfidir. O'n uch isyonni ifodalaydi, va bashoratli yo'l belgisi sifatida u nodon bokiralar isyonning namoyon bo'lishini ifodalaganidek, tantanali kirib kelish yo'l belgisida Yahudo ham shunday qiladigan Yarim Tun Nidosini ifodalaydi.

«Bug'doy orasida begona o'tlar bo'lgan va doimo bo'ladi; dono qizlar bilan birga nodon qizlar ham, idishlarida moyi bo'lmaganlar o'z chiroqlari bilan birga bo'lgan va bo'ladi. Masih yer yuzida barpo etgan jamoatda tamagir Yahudo bor edi, va jamoat tarixining har bir bosqichida unda Yahudolar bo'ladi.» Signs of the Times, October 23, 1879.

Yahudo pulni qaytarib bergach, Qayafaga, so'ngra esa Masihga xiyonatini tan olgach, borib o'zini osdi. Hukm zalidan chiqib ketayotganida, u aynan nodon bokiralarning yog'ni olmaganlarini anglab yetganlarida duch keladigan mushkul holatini ifoda etuvchi so'zlarning o'zi bilan faryod qildi.

“Yahudo o'z yolvorishlari behuda ekanini ko'rdi va: Kech bo'ldi! Juda kech bo'ldi! — deya nido qilib, majlisxona ichidan otilib chiqdi. U Isoning xochga mixlanishini ko'rib yashay olmasligini his etdi va noumidlik ichida borib, o'zini osib qo'ydi.” Desire of Ages, 722.

Yahudo soxta Yarim tun faryodi xabarini “zaldan shoshilib chiqib, ‘Juda kech! Juda kech!’ deb qichqirdi” tarzida tasvirlaydi. Bu xabar har doim sajda qiluvchilarning ikki toifasini namoyon etadi, va Milleriylar tarixida bo'lgani kabi, haqiqiy Yarim tun faryodi xabari kelganidan keyin nodon bokiralar soxta xabar bilan davom etadilar. Shunday qilib, Milleriylar tarixida biz Uilyam Millerni yetakchi etib saylagan, ayni paytda uchinchi farishtaning xabarini rad etgan va Masihga ergashib Eng Muqaddas joyga kirgan kichik podaga qarshi chiqqan harakatni ko'ramiz.

“Mening aqlim kelajakka ko'chirildi, o'shanda ishora beriladi. ‘Mana, Kuyov kelmoqda; Uni kutib olishga chiqangizlar.’ Ammo ba'zilar chiroqlarini to'ldirish uchun moy olishni kechiktirgan bo'ladilar va juda kech bo'lganda ular moy bilan ifodalangan fe'l-atvorni boshqalarga o'tkazib bo'lmashligini anglaydilar.” Review and Herald, February 11, 1896.

Yashirin tarixning uchinchi yo'l belgisi hukmni anglatadi va ibroniy alifbosining oxirgi harfi bilan ifodalanadi. Bu harf “Tav”dir, va yozilganda u xoch shaklida bo'ladi. Xoch hukmni anglatadi.

Millerchilar tarixidagi birinchi umidsizlikdan to Tungi faryodgacha, yoki alfa harfidan to o'n uchinchi harfgacha, vaqt oralig'ini ifodalovchi bir belgi mavjud bo'lib, u o'nta bokira haqidagi masaldagi kutish vaqti sifatida aniqlanadi; bu kutish vaqti Habakkuk kitobining ikkinchi bobida ham uchraydi. Tungi faryoddan, yoki isyonning o'n uchinchi harfidan boshlab, buyuk umidsizlikkacha, ya'ni alifboning oxirgi harfigacha, yana bir vaqt oralig'i ham bor edi; u “ettinchi oy harakati” deb atalgan, bu uning yetti oy davom etgani uchun emas, balki Tungi faryod xabari Masih yahudiy taqvimining yettinchi oyining o'ninchi kuni, ya'ni Poklanish kunida kelishini ko'rsatgani uchundir.

Yuhanno kitobining o'n to'rtinchi bobidan o'n sakkizinchi bobigacha bo'lgan rivoyatning konteksti Millerchilar tarixidagi yettinchi oy harakatini timsollaydigan bir davrda boshlanadi. Yuhanno xushxabaridagi ushbu rivoyatning asosiy yuki shogirdlarni xochning yaqinlashayotgan inqiroziga (“Tav” harfi) tayyorlashdan iboratdir. Shuning uchun Masih O'z o'limidan boshlab, Otasi huzuriga ko'tarilib, yana qaytib kelguniga qadar bo'lgan davr shogirdlari uchun qayg'u, noaniqlik va umidsizlik davri bo'lishini ko'rsatadi. Islohot yo'nalishlarining guvohligida ifodalangan barcha birinchi umidsizliklarning bashoratli xususiyatlarida bo'lgani kabi, bu umidsizlik ham ilgari ochib berilgan muhim haqiqatga e'tiborsizlik qilish natijasida yuzaga kelgan bir holatni o'z ichiga oladi. Masihning xochdagi o'limi muhim haqiqat edi va shunday bo'lib qoladi, U shogirdlarga O'zi xochga mixlanishi va tirilishi haqida to'g'ridan-to'g'ri aytgan edi, biroq inqiroz shu qadar buyuk, shu qadar dahshatli ediki, ular esda tutishlari kerak bo'lgan narsani unutdilar.

“Isroilning Umidi bo‘lgan Masih xochga mixlanib, Nikodimga aytganidek yuqoriga ko‘tarilganida, shogirdlarning umidi Iso bilan birga o‘ldi. Ular bu voqeani tushuntira olmadilar. Masih bu haqda ularga oldindan aytganlarning barchasini ular tushuna olmadilar.” Faith and Works, 63.

Biz ko‘rib chiqayotgan Yuhannoning to‘rt bobidagi butun bayonning asosiy mazmuni shundan iborat ediki, Iso O‘z shogirdlarini, Isoning yarim tunda qo‘lga olinishi bilan boshlanib, U Otasining huzuriga ko‘tarilib ketganidan so‘ng qaytib kelguniga qadar ular boshdan kechiradigan umidsizlik davriga tayyorlayotgan edi. Yuhannoning ushbu to‘rt bobida Masihning shogirdlardan uzoqda bo‘lgan o‘sha vaqt davri bir kutish davrini ifodalaydi. Tarixiy jihatdan, men kutish davri deb atayotgan bu vaqt oralig‘i xoch inqirozidan keyin sodir bo‘lgan. Biz ko‘rib chiqishga hozirlanayotgan ushbu to‘rt bobda esa, bashoratomuz ma‘noda ular buyuk xoch umidsizligidan keyin emas, balki birinchi umidsizlik bilan boshlanadigan kutish davrini ifodalaydi.

Nega men Masih O‘z shogirdlarini tayyorlayotgan so‘nggi ko‘ngilsizlik, Masihning islohot chizig‘idagi birinchi ko‘ngilsizlik bo‘lgan Lazarusning o‘limini timsollayotgan edi, deb ta‘kidlayapman? Yuhannoning to‘rt bobidagi rivoyatni yetti momaqaldiroqning yashirin tarixi bilan bog‘liq holda hozir muhridan ochilayotgan haqiqatlarni qo‘llab-quvvatlaydigan nuqtai nazarda ko‘ra olishimizdan oldin, bu savolga aniqlik kiritilishi lozim.

Masih tarixida Lazarusning o‘limi bilan tirilishi orasidagi vaqt oralig‘i taraddud vaqti bilan mos keladi. So‘ngra Masih O‘zining zafarli kirishi uchun Quddusga boradi. Yuhanno o‘n to‘rtinchi bobida Masih shogirdlariga yettinchi oy harakati bo‘ladigan tarix davomida gapirmoqda; bu harakat taraddud vaqti allaqachon tugaganidan keyin, yettinchi oy harakatini boshlab bergan Yarim tun faryodi xabarining kelishi bilan boshlagan edi.

Ibroniycha “haqiqat” so‘zining yetti momaqaldiroqning ramziy tarixidan muhrdan yechilgan yashirin tarixning aniqlanishini qanday tasdiqlashini tushunish uchun Masihning Yuhanno kitobining o‘n to‘rtinchi bobidan o‘n yettinchi bobigacha shogirdlariga o‘sha paytda berayotgan xabarini sinchkovlik bilan tahlil qilish talab etiladi. Buyuk umidsizlikning yo‘l belgisi birinchi umidsizlikning yo‘l belgisini tasvirlash uchun qanday qo‘llanayotganiga misolni Emmausga ketayotgan yo‘ldagi shogirdlarning tajribasida ko‘rish mumkin.

Millerchilar tarixidagi cho‘zilish vaqtiga yakun yasagan narsa 1843-yilga oid avval muvaffaqiyatsiz chiqqan bashoratning tuzatilishi edi. Buyuk Hafsalasi Pir Bo‘lish bilan yakunlangan yettinchi oy harakatiga yo‘l ochib bergan xabarni shakllantirishda Samuel Snowning qilgan ishini tarixan kuzatish mumkin; buning uchun Samuel Snowning tushunishdagi o‘shini uning nashr etilgan yozuvlari va Exeter lager yig‘inigacha olib borgan ommaviy taqdimotlari orqali izlash lozim. Ilhomlantirilgan sharh esa bu rivojlanishga Snowning pirovard xabarining shunchaki tarixiy taraqqiyoti sifatida emas, balki boshqacha yondashadi. Opa Uayt bizga shuni ma‘lum qiladiki, Rabbiy Habakkukning 1843-yilgi jadvalidagi hisoblarda yo‘l qo‘yilgan xatodan O‘z qo‘lini tortib olganida, bu xabar tan olingan edi.

“Men Xudoning xalqini quvonchli umid ichida, o‘z Rabbisini kutayotgan holda ko‘rdim. Ammo Xudo ularni sinashni niyat qilgan edi. Uning qo‘li bashoratli davrlarni hisoblashdagi bir

xatoni yopib turdi. O‘z Rabbisini kutayotganlar bu xatoni aniqlamadilar, va vaqtga qarshi chiqqan eng bilimdon kishilar ham uni ko‘ra olmadilar. Xudo O‘z xalqining ko‘ngli qolishiga yo‘l qo‘yishni niyat qilgan edi. Vaqt o‘tdi, va Najotkorlarini quvonchli umid bilan kutganlar g‘amgin va ruhdan tushgan bo‘ldilar, holbuki Isoning zohir bo‘lishini sevmagan, balki xabarni qo‘rquv tufayli qabul qilganlar, Uning kutilgan vaqtda kelmaganidan mamnun bo‘ldilar. Ularning imon da‘vosi qalbga ta‘sir qilmagan va hayotni poklamagan edi. Vaqtning o‘tishi bunday qalblarni fosh etish uchun juda munosib tarzda belgilangan edi. Aynan ular birinchi bo‘lib Najotkorlarining zohir bo‘lishini chin dildan sevgan g‘amgin, ko‘ngli qolgan kishilardan yuz o‘girib, ularni masxara qildilar. Men Xudoning O‘z xalqini sinab ko‘rishidagi va ularni sinov soatida kimlarning orqaga chekinib, qaytib ketishini aniqlash uchun sinchkov imtihondan o‘tkazishidagi hikmatini ko‘rdim.

“Iso va butun samoviy lashkar jonlari sevgan Zotni ko‘rishni shirin umid bilan uzoq kutganlarga hamdardlik va sevgi bilan qaradilar. Ularning sinov soatida ularga madad berish uchun farishtalar ularning atrofida parvoz qilib turardilar. Samoviy xabarni qabul qilishni e‘tiborsiz qoldirganlar zulmatda qoldirildilar, va Xudoning g‘azabi ularga qarshi alangalandi, chunki U osmondan yuborgan nurni ular qabul qilishni istamadilar. Rabbiylari nega kelmaganini tushuna olmagan, ammo sodiq qolgan o‘sha hafsalasi pir bo‘lganlar zulmatda qoldirilmadilar. Ular yana bashoratli davrlarni tekshirish uchun Muqaddas Kitoblariga yo‘naltirildilar. Rabbimizning qo‘li raqamlardan olindi, va xato tushuntirib berildi. Ular bashoratli davrlar 1844-yilgacha yetib borishini ko‘rdilar, va bashoratli davrlar 1843-yilda tugaganini ko‘rsatish uchun ilgari keltirgan ayni dalil, ularning 1844-yilda nihoyasiga yetishini isbotlashini angladilar. Xudoning Kalomidan chiqqan nur ularning holatiga porladi, va ular bir kutish muddatini kashf etdilar — ‘Garchi u [vahiy] kechiksa ham, uni kut.’ Masihning darhol kelishiga bo‘lgan muhabbatlarida ular haqiqiy kutuvchilarni oshkor etish uchun belgilangan vahiyni kechikishini nazardan qochirgan edilar. Yana ularda bir vaqt nuqtasi bor edi. Biroq men ko‘rdimki, ularning ko‘plari 1843-yilda o‘z e‘tiqodlarini ajratib turgan g‘ayrat va quvvat darajasiga ega bo‘lish uchun o‘zlarining qattiq hafsalapirliklaridan yuqoriga ko‘tarila olmas edilar.”

“Shayton va uning farishtalari ular ustidan g‘alaba qozondilar, va xabarni qabul qilmaganlar, uni shunday ataganlaridek, o‘sha aldanishni qabul qilmaganliklarida o‘zlarining uzoqni ko‘ra biladigan hukmlari va donoligi bilan o‘zlarini tabrikladilar. Ular o‘zlariga qarshi Xudoning maslahatini rad etayotganlarini va osmondan yuborilgan xabarni hayotda namoyon etayotgan Xudoning xalqini sarosimaga solish uchun Shayton va uning farishtalari bilan hamjihatlikda ish ko‘rayotganlarini anglamadilar.”

“Bu xabardagi imonlilar jamoatlarda zulm ostida edilar. Bir muddat, xabarni qabul qilmaydiganlar qalblaridagi tuyg‘ularni amalda namoyon etishdan qo‘rquv sabab tiyilib turdilar; ammo vaqtning o‘tishi ularning haqiqiy his-tuyg‘ularini oshkor qildi. Ular kutayotganlar o‘zlarini majbur deb bilgan holda bergan, bashoratli davrlar 1844 yilgacha cho‘zilganini bildiruvchi guvohlikni sukutga cho‘ktirishni istadilar. Imonlilar o‘z xatolarini ravshanlik bilan tushuntirdilar va nima uchun 1844 yilda o‘z Rabblarini kutganliklarining sabablarini bayon qildilar. Ularning muxoliflari keltirilgan qudratli dalillarga qarshi hech qanday dalil keltira olmadilar. Shunga qaramay, jamoatlarning g‘azabi alangalandi; ular

dalillarni tinglamaslikka va guvohlikni jamoatlardan siqib chiqarishga qat'iy ahd qildilar, toki boshqalar ham uni eshitmasin. Xudo ularga bergan nurni boshqalardan tiyib qolishga jur'at etmaganlar jamoatlardan chiqarib yuborildilar; ammo Iso ular bilan edi, va ular Uning yuzining nuri ila shod edilar. Ular ikkinchi farishtaning xabarini qabul qilishga tayyorlangan edilar.” Early Writings, 235–237.

Hozirgina bayon qilingan tarix, boshqa narsalar qatori, 2020-yil 18-iyuldagi tajribani tasvirlaydi, biroq men siz e'tibor qaratishingizni istagan nuqta shuki, Exeter lager yig'ilishida Samuel Snow tomonidan berilgan Yarim Tun Nidosi xabari bilan ifodalangan tushuncha Snow'ning tarixiy ishi bilan emas, balki Rabbiyning qo'lining harakati bilan ifodalanadi. Uning qo'li bir xatoni yopib turgan edi, va U O'z qo'lini olganida, Millerchilar shundagina o'zlarining hafsalasi pir bo'lganini anglay oldilar, shuningdek, ular kechikish vaqti sifatida ifodalangan davrda bo'lganliklarini ham tushundilar.

Uning qo'lini olib qo'yishi Emmauga ketayotgan shogirdlar haqidagi voqeaning hayotiy muhim unsuridir. Bu “kutib turish davri” deb ma'lum bo'lgan muddatning yakunini timsollaydi va Yarim tun nidosi xabari bilan ifodalangan tushuncha bilan nihoyasiga yetadi. Biroq Emmauz haqidagi bu tasvir xochdan keyin sodir bo'lgan, xoch esa Lazarusning o'limi bilan bog'liq birinchi hafsalasi pir bo'lishni emas, balki Buyuk Hafsalasi Pir Bo'lishni ifodalaydi.

Va mana, o'sha kunning o'zida ulardan ikkitasi Quddusdan taxminan oltmish stadiya uzoqlikdagi Emmaus deb ataladigan bir qishloqqa ketayotgan edilar. Ular yuz bergan bu voqealarning barchasi haqida o'zaro suhbatlashar edilar. Shunday bo'ldiki, ular o'zaro gaplashib, mulohaza yuritar ekanlar, Isoning O'zi yaqinlashib kelib, ular bilan birga yo'l oldi. Ammo Uni tanimasliklari uchun ularning ko'zlari tutilgan edi. U ularga dedi: Yo'lda ketayotganingizda bir-biringiz bilan aytayotgan bu qanday gaplarki, nega g'amginsizlar? Luqo 24:13–16.

Mazkur parçada “ko'zlar” so'zi ko'rish a'zosining o'zidan ko'ra ko'proq vahiyiy ko'rishni anglatadi. “Holden” so'zi kuchni bildiradi. Shogirdlar xochning vahiyiy manzarasini tushuna olmadilar, chunki Masih xochning bashoratli manzarasini ko'ra olish qobiliyatlarini yopib qo'ygan edi. Masihning qo'li Uning qudratining ramzidir. Iso aniqlagan qayg'u ularning buyuk umidsizligini ifodalay edi. Umidsizlikka tushgan shogirdlar yana bir oz suhbatlashganlaridan keyin, Masih gapira boshladi.

Shunda U ularga dedi: Ey nodonlar, payg'ambarlar aytgan hamma narsaga ishonishga yuragi sust bo'lganlar! Masih shu narsalarni chekib, so'ng O'z ulug'vorligiga kirishi kerak emasmi? So'ng Musodan va barcha payg'ambarlardan boshlab, U ularga barcha Muqaddas Yozuvlarda O'zi to'g'risida bayon qilingan narsalarni tushuntirib berdi. Ular ketayotgan qishloqqa yaqinlashib qolganlarida, U yana nariroqqa ketmoqchi bo'lgandek ko'rindi. Ammo ular Uni majbur etib: Biz bilan qoling, dedilar; chunki kech kirib bormoqda, kun esa ancha og'ib qoldi. Shunda U ular bilan qolish uchun ichkariga kirdi. Luqo 24:25–29.

Iso shogirdlarga Muqaddas Kitobni talqin etishning “tarixiychilik” metodologiyasidan foydalanib ta'lim berdi; Musodan boshlab muqaddas tarix orqali o'tuvchi bashoratli chiziqlarni keltirib, xoch

tarixini aniqlab berdi. Iso hafsalasi pir bo‘lgan shogirdlarga ta’lim berish uchun o‘tmishdagi bashoratli tarix chiziqlaridan foydalandi; bular qadimiy yo‘llar va satr ustiga satr metodologiyasini ifodalaydi. U ularsiz yo‘lida davom etmoqchidek ko‘ringanida, ular Uni ichkariga kirib, o‘zlari bilan qolishga undadilar. Ular kutish davrida edilar, va Masih ularning ko‘zlari ustidan O‘z qo‘lini olish arafasida edi. Uning qo‘li olinganida, kutish davri tugardi, va ular qorong‘ulik ichra Quddusga hamda o‘n bir shogird huzuriga shoshilib qaytar ekanlar, ular Yarim Tun Faryodi xabarining uzatilish tezligining timsoli bo‘ldilar.

Va shunday bo‘ldiki, u ular bilan dasturxon atrofida o‘tirganida, nonni olib, uni duo qildi, sindirdi va ularga berdi. Shunda ularning ko‘zlari ochildi, va ular Uni tanidilar; va U ularning ko‘z o‘ngidan g‘oyib bo‘ldi. Luqo 24:31.

Iso ularning payg‘ambarlik vahiyini anglashini ushlab turgan O‘z qo‘lini oldi, va shunday qilgach, ular Uni tanidilar. Iso ularga Yarim Tundagi Nido xabarini olib kelgan edi, va ular uni ovqatlanayotgan paytda qabul qildilar, chunki har bir xabar yeyilishi lozim. Ular darhol “mamlakat bo‘ylab toshqin to‘lqindek” shoshilib, o‘n bir shogirdga xabar berishga ketdilar.

Ular bir-birlariga dedilar: “U yo‘lda biz bilan so‘zlashganda va Muqaddas Yozuvlarni bizga ochib berganda, yuragimiz ichimizda yonib ketmaganmidI?” Va ular o‘sha zahotiyoyq o‘rinlaridan turib, Quddusga qaytib bordilar va o‘n bir shogird bilan ular bilan birga bo‘lganlarni yig‘ilgan holda topdilar. Ular shunday deyishardi: “Rabbimiz haqiqatan tirildi va Simunga zohir bo‘ldi.” Ular esa yo‘lda bo‘lgan voqealarni va non sindirishda Uni qanday tanib olganliklarini aytib berdilar. Ular bu haqda gapirib turganlarida, Isoning O‘zi ularning o‘rtasida turib, ularga dedi: “Sizlarga tinchlik bo‘lsin.” Ammo ular dahshatga tushib, qo‘rqib ketdilar va bir ruhni ko‘rdik, deb o‘yladilar. U ularga dedi: “Nega bezovta bo‘lyapsizlar? Nega yuraklaringizda shubhali o‘ylar tug‘ilmoqda? Mening qo‘llaring va oyoqlaring qaranglar: bu Men O‘zimman. Menga tegib ko‘ringlar va bilinglarki, sizlar Menda ko‘rib turganingizdek, ruhda et va suyak bo‘lmaydi.” Buni aytgach, ularga qo‘llari bilan oyoqlarini ko‘rsatdi. Ular esa hali ham quvonchdan ishonolmay, hayratda turganlarida, U ularga dedi: “Bu yerda yeydigan biror narsangiz bormi?” Unga qovurilgan baliqning bir bo‘lagini va asalari uyasidan bir bo‘lak berdilar. U oldi-da, ularning ko‘z o‘ngida yedi. So‘ng ularga dedi: “Men hali sizlar bilan birga bo‘lganimda sizlarga aytgan so‘zlarim shulardir: Men haqimda Musoning Qonunida, Payg‘ambarlar kitoblarida va Zaburlarda yozilganlarning hammasi bajo bo‘lishi kerak.” Shundan so‘ng U ularning aqlini ochdi, toki Muqaddas Yozuvlarni tushunsinlar. Luqo 24:32–45.

Emmausga borayotgan yo‘ldagi shogirdlar bilan bo‘lgani kabi, Iso O‘zining o‘limi va tirilishi tarixini tushuntirish uchun Muqaddas Kitobning o‘tgan muqaddas tarixlari orqali xabarni taqdim etadi va buni ularga yeyish haqidagi bir misolni berish orqali qiladi. Xudoning xalqi xabarni yemoqlari kerak. Ularning noaniqligi va qayg‘usi ichida, Iso ularning tushunchasini satr ustiga satr tarzida birlashtirilgan o‘tgan muqaddas tarixlarga asoslangan hozirgi haqiqat xabariga ochib, O‘zining o‘limidan tortib tirilishi, osmonga ko‘tarilishi va qaytishigacha bo‘lib o‘tgan kutish vaqtini nihoyasiga yetkazadi.

Shuning uchun, Emmausga borayotgan yoʻldagi ikki shogird (Yarim Tun Faryodi xabari bilan birlashib, quvvatlangan ikkinchi farishtani ifodalovchi) xochdan keyin kelgan kechikish vaqtini Yarim Tun Faryodidan oldin boʻlgan kechikish vaqti sifatida aniqlaydi. Demak, shogirdlarning umidsizligi buyuk umidsizlikni emas, balki bashorat chizigʻidagi birinchi umidsizlikni ifodalaydi.

Soʻng Emmaus voqeasi umidi puchga chiqqan oʻn bir shogird bilan takrorlanadi. Iso ularga qoʻshiladi, “tarixchilik” metodologiyasi orqali bashoratli kalomning bajo boʻlishi haqida ularga taʼlim beradi va ovqatlanayotgan paytda ularning fahmini ochadi. Hikoyaning boshlanishi hikoyaning oxirini aniqlab beradi. Shundan soʻng Iso xochdagi umidsizlikni birinchi umidsizlikka bashoratli tarzda tatbiq etish mumkinligi haqidagi haqiqatga uchinchi guvohlikni keltiradi. U ularga yuqoridan qudrat olgunlaricha Quddusda qolishni buyurib, tarix tuzilishiga uchinchi guvohlikni beradi.

Va ularga dedi: “Shunday yozilganki, Masih azob chekishi, uchinchi kuni oʻliklar orasidan tirilishi kerak edi; hamda Uning nomi bilan tavba va gunohlarning kechirilishi Quddusdan boshlab barcha xalqlar orasida vaʼz qilinishi lozim edi. Sizlar esa bu narsalarning guvohlarisizlar. Va mana, Men Otamning vaʼdasini sizlarning ustringizga yuboraman; ammo sizlar yuqoridan keladigan qudrat bilan taʼminlanmaguningizcha Quddus shahrida qolinglar”. Soʻng U ularni Baytaniyagacha olib chiqdi, qoʻllarini koʻtardi va ularga duo qildi. Va shunday boʻldiki, U ularga duo qilayotganida, ulardan ajraldi va osmonga koʻtarildi. Ular esa Unga sajda qildilar va katta quvonch bilan Quddusga qaytdilar; hamda doimo Maʼbadda boʻlib, Xudoni madh etib, barakallab yurardilar. Omin. Luqo 24:46–53.

Emmaus yoʻlidagi shogirdlar haqidagi misol, Uning oʻlimidan boshlab to tirilib, Otasi huzuriga koʻtarilgunigacha davom etgan bir kutish vaqtini koʻrsatadi. Kutish vaqti Emmausdagi shogirdlar uchun, xoch voqealari haqidagi xabar oʻtgan muqaddas tarixlarning yoʻnalishlarini satr ustiga satr tarzida birlashtirish metodologiyasi bilan mustahkamlanganida nihoyasiga yetdi. Soʻng bu xabar shogirdlar tomonidan imkon qadar tez yetkazildi. Shundan keyin Iso oʻn bir shogird bilan uchrashadi, yana bir bor taom yeyish esga olinadi, xabarni isbotlash uchun satr ustiga satr usuli qoʻllanadi va Emmausdagi shogirdlarda boʻlgani kabi, U keyin ularning idrokini ochadi va joʻnab ketadi. Ammo bundan oldin U Quddusda kutib turish tarixini, yaʼni kutish vaqti Muqaddas Ruhning Hosil bayramida kelishi bilan yakun topgunicha davom etadigan davrni koʻrsatadi.

Iso shogirdlariga Quddusda qolib turishni buyurganida, bu Emmaus yoʻli haqidagi hikoyaning oxiri edi. Hikoyaning boshlanishi umidsizlikni ifodalagan edi; undan keyin kutib turish davri keldi; undan keyin esa Yarim tun nidosi xabarini ifodalovchi haqiqatning vahiy qilinishi keldi. Haqiqatning oʻsha vahiy qilinishi Masih shogirdlarning koʻzlarini “tutib turgan” qoʻlini olganda amalga oshdi. Bu hikoyaning boshlanishidir, va hikoyaning oʻrtasi ham xuddi shu hikoyada takrorlanadi: Masih Oʻzini namoyon qilib va Ularning Kalomi haqidagi tushunchalarini ochib, oʻn bir shogirdan umidsizlikni olib tashlaganida. Soʻngra aynan oʻsha bashoratli tuzilmaning yana bir oxirgi guvohligi keladi; u buyuk umidsizlikdan emas, birinchi umidsizlikdan boshlanadi.

Emmausdan Hosil bayramigacha boʻlgan tarix birinchi hafsalasi pir boʻlishning, kechikish davrining va Yarim Tun Faryodining uchta guvohini taqdim etadi, biroq uch guvohning har birining boshidagi yoʻl belgisi boʻlgan haqiqiy hafsalasi pir boʻlish aslida birinchisi emas, balki

ikkinchi hafsalasi pir bo‘lish edi. Millerchilar tarixidagi Buyuk Hafsalasi Pir Bo‘lish yo‘l belgisi Millerchilar tarixidagi birinchi hafsalasi pir bo‘lishni tasvirlash uchun qo‘llanilishini anglash, Oxirgi kechki ovqatda yuz bergan tanovul bilan Getsemaniya bog‘ida yarim tunda sodir bo‘lgan hibsga olish oralig‘ida kechadigan Yuhanning to‘rt bobida uchraydigan rivoyatni tushunishda nihoyatda muhimdir. Shuni e‘tirof etishga arziydiki, Iso o‘n bir shogirdga zohir bo‘lib, ular bilan birga taom yeganida, U shunday so‘radi: “Nega bezovtasizlar? va nega yuraklaringizda shubhali o‘ylar paydo bo‘lmoqda?”

U Yuhanno kitobida tasvirlangan oxirgi kechki ovqatni yeb bo‘lganidan so‘ng darhol, biz ko‘rib chiqmoqchi bo‘lgan parcha Masihning ularga: “Yuraklaringiz bezovta bo‘lmasin”, degan so‘zlari bilan boshlanadi. Besh kun ichida ular aynan o‘sha amrni unutdilar. Yuhanno xushxabarining o‘n to‘rtinchi bobidan o‘n yettinchi bobigacha bo‘lgan qismi 2020-yil 18-iyulning birinchi umidsizligini ifodalaydi; bu esa cho‘zilish davrini boshlab beradi, inoyat muddati yopilishidan sal avval muhrdan ochiladigan Iso Masihning Vahiysiga olib boradi va Yarim tun faryodi xabarini ifodalaydi. O‘sha xabar vaqtning shunday bir davrini boshlab beradi-ki, u yettinchi oy harakati orqali oldindan ifodalangan bo‘lib, shuningdek Emmaus shogirdlarining tun yarmida Quddusga shoshilib yugurishi bilan ham timsollashtirilgan. Ana shu tarix Masih O‘zini “Haqiqat” sifatida ifodalash uchun qo‘llagan uchta ibroniy harfi bilan tasvirlangan narsadir.

Yuhanning ushbu to‘rt bobidan iborat rivoyatda biz nafaqat Muqaddas Ruhning ishi aynan o‘sha Kalomning o‘sha qadamlari ekanligi aniqlab berilganini, balki hozir ilgari surilayotgan da’volarni qo‘llab-quvvatlaydigan eng kuchli dalillar ham shu yerda ekanini topamiz: ya’ni Tungi Faryod xabarining yakuniy bajo bo‘lishi endi 12-avgustdan 17-avgustgacha Exeter lager yig‘ilishida bosqichma-bosqich taqdim etilmoqda. Xabar nihoyat kutayotgan azizlar tomonidan tan olinganida, o‘sha xabarchilar “oxirgi kunlar”ning so‘nggi ogohlantirish xabarini halok bo‘layotgan dunyoga olib borar ekanlar, dunyo yakshanba qonuni inqiroziga g‘arq etiladi.